

Vlaams
Nederlandse
Delta

MONITOR VLAAMS-NEDERLANDSE DELTA 2018

VLAAMS NEDERLANDSE DELTA (VND)

De monitor **VNDelta** 2018 geeft inzicht in de ontwikkeling van de VNDelta regio (zie hiernaast) aan de hand van actuele cijfers en een korte duiding van die cijfers. Voor die duiding is gebruik gemaakt van vergelijkingen met het Vlaams Gewest en Nederland. Voor de havengerelateerde indicatoren is vergeleken met andere havens in Europa. Er zijn alleen gegevens verzameld die op provinciaal niveau beschikbaar en vergelijkbaar waren voor de VNDelta. Daar waar in deze brochure VNDelta wordt genoemd gaat het over de VNDelta regio.

Bij de verzameling van gegevens is gebruik gemaakt van openbare bronnen en is geprobeerd maximaal zorg te dragen voor uniformiteit in definities. Dat impliceert dat in een enkel geval een term wordt gebruikt die in de Nederlandse of Vlaamse context minder gebruikelijk is. De gegevensverzameling is afgesloten in augustus 2018.

Deze brochure biedt een selectie van de beschikbare gegevens. Meer gegevens (andere indicatoren en gegevens per provincie) en definities van begrippen zijn raadpleegbaar via www.vndelta.eu.

INHOUDSOPGAVE

Pagina 4

Bevolking

Pagina 5

Economie

Pagina 7

**Arbeidsmarkt
en opleiding**

Pagina 9

**Werkgelegenheid
naar sectoren**

Pagina 11

Innovatie

Pagina 13

Energie en milieu

Pagina 16

**Transport en
mobiliteit**

Pagina 19

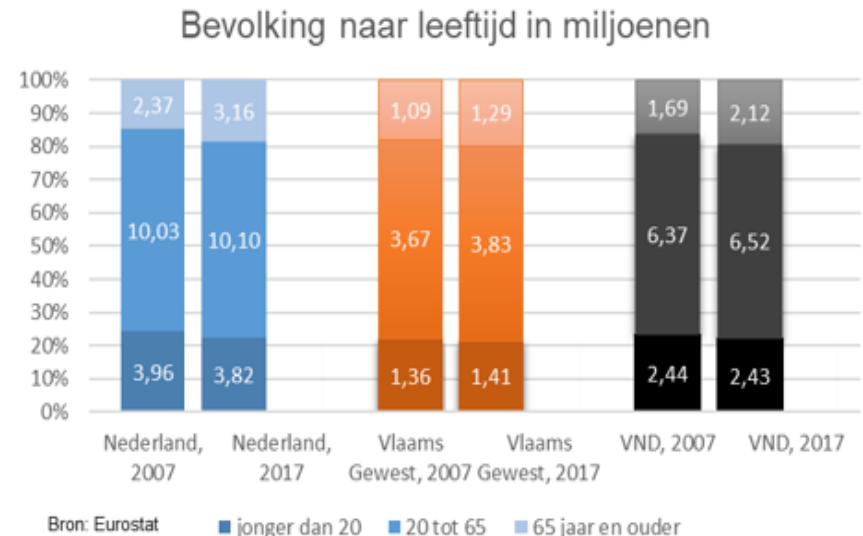
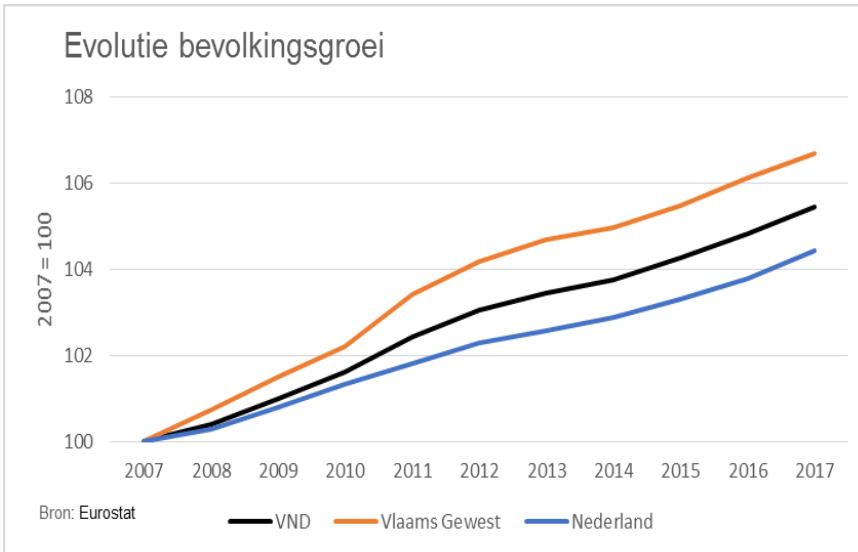
Havens

Bevolking

In 2017 wonen er 11 miljoen mensen in de **VNDelta**. Dat is ongeveer evenveel als in geheel België en is ook relatief veel ten opzichte van het inwonertal van Nederland (17 miljoen). Dat geeft aan dat zich een aantal grootstedelijke en dichtbevolkte gebieden binnen de VNDelta bevinden. De afgelopen tien jaren is de bevolking in de VNDelta met ruim vijf procent gegroeid, iets minder dan in het Vlaams Gewest en iets meer dan in Nederland. In de VNDelta is sprake van toenemende vergrijzing. Deze neemt minder snel toe dan in Nederland, maar sterker in vergelijking met het Vlaams Gewest. De vergrijzing kan gevolgen hebben voor de arbeidsmarkt in de toekomst.

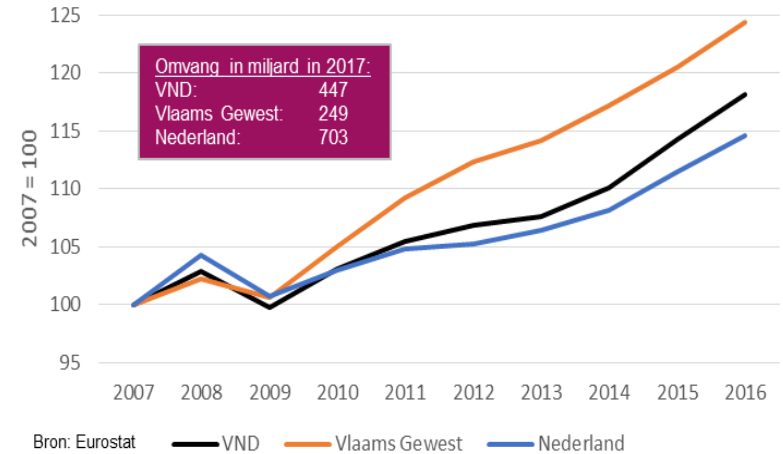
Economie (1)

Het Bruto Regionaal Product in de VNDelta bedraagt in 2016 € 447 miljard en draagt daarmee substantieel bij aan het BRP van Nederland (€ 703 miljard) en het Vlaams Gewest (€ 249 miljard). Het belang van de VNDelta is daarmee groot. Kijkend naar de evolutie in de afgelopen jaren, blijft dit belang onverminderd groot. De groei van het BRP in de drie onderscheiden gebieden verschilt nauwelijks. Wel is in het figuur goed te zien dat het BRP van het Vlaams Gewest een continue en substantieel sterkere groei laat zien.

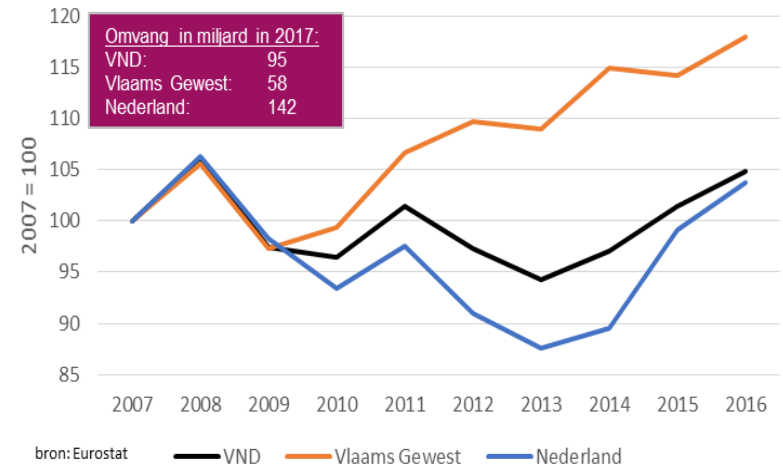
Een vergelijkbaar beeld laat zich ook zien bij de omvang en ontwikkeling van investeringen. In 2016 werd er in de VNDelta € 95 miljard geïnvesteerd, in het Vlaams Gewest bedroegen de investeringen € 58 miljard en in Nederland € 142 miljard. Anders dan de evolutie van het BRP is de evolutie van de investeringen veel grilliger.

Evolutie bruto regionaal product

Evolutie investeringen

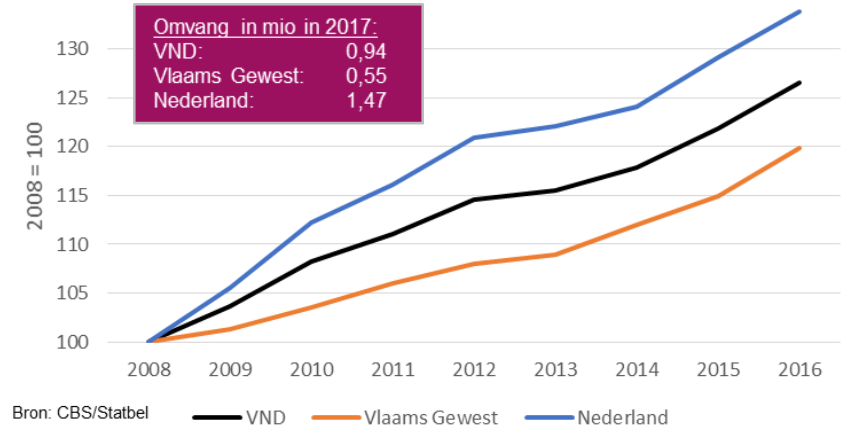
Economie (2)

Het aantal bedrijfsvestigingen is in 2016 in de VNDelta gestegen in de richting van 1 miljoen. Daarmee is de VNDelta een belangrijke vestigingsplaats gezien de aantallen vestigingen in geheel Nederland (bijna 1,5 miljoen) en het Vlaams Gewest (ruim 0,5 miljoen).

De oprichtingsratio geeft een goede indruk van de ondernemerszin. De oprichtingsratio is hoog geweest, door de groei van het aantal zelfstandigen zonder personeel in Nederland, maar is de afgelopen tien jaar wel geleidelijk afgenomen in de VNDelta en in Nederland. In tegenstelling tot het Vlaams Gewest, waar de oprichtingsratio stijgt vanaf 2013.

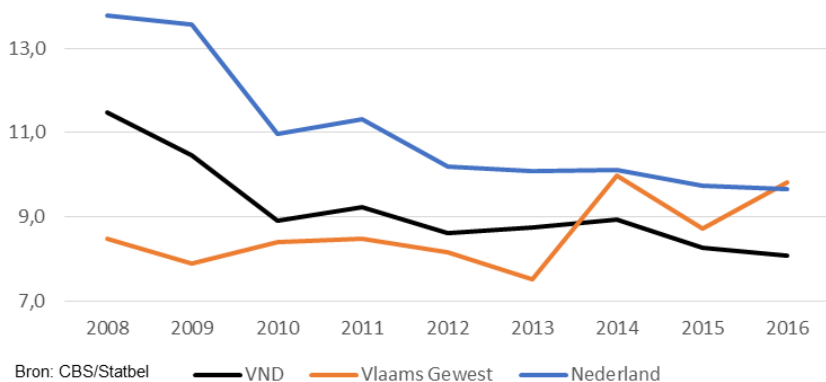
Het beschikbare inkomen per inwoner na aftrek van belastingen en premies is in de VNDelta de afgelopen tien jaar met bijna tien procent gestegen naar circa € 19.000. De stijging in Nederland en het Vlaams Gewest is globaal vergelijkbaar, waarbij het beschikbaar inkomen in het Vlaams Gewest hoger ligt en in Nederland lager dan in de VNDelta.

Groei aantal bedrijfsvestigingen*

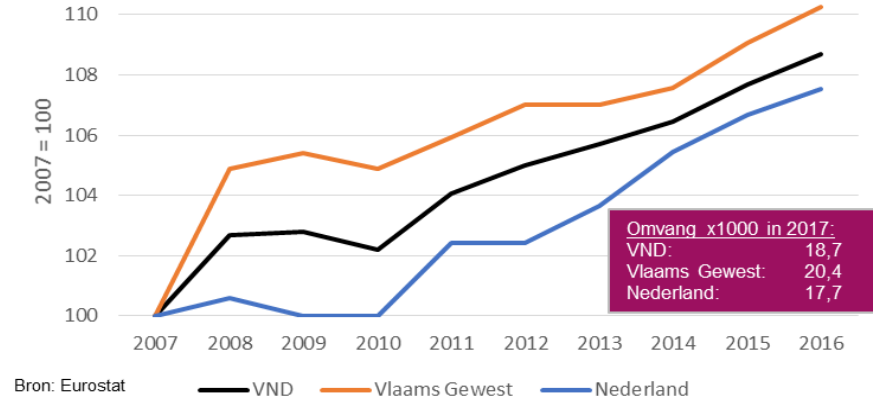

* de Vlaamse cijfers betreffen btw-plichtige bedrijven

Oprichtingsratio (oprichtingen / totaal bedrijfsvestigingen)

Evolutie beschikbaar inkomen per inwoner

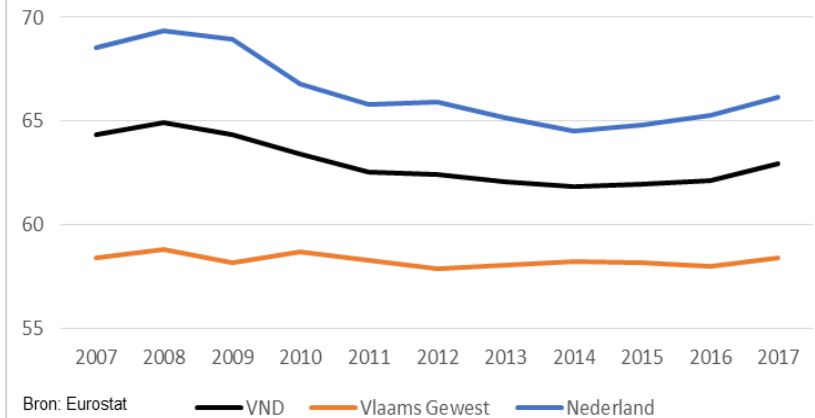
Arbeidsmarkt en opleiding (1)

De werkgelegenheidsgraad geeft de verhouding weer tussen de werkende bevolking in de leeftijd van 20 tot 65 jaar ten opzichte van de totale bevolking in deze leeftijdscategorie. In de VNDelta ligt dit op 63%, wat hoger is dan in het Vlaams Gewest (58%), maar lager dan in Nederland (66%). De activiteitsgraad is de maat voor de beroepsbevolking in de leeftijd 15-74 jaar versus de bevolking in dezelfde leeftijdscategorie. Ook hier ligt de graad van de VNDelta (66%) in tussen die van het Vlaams Gewest (61%) en Nederland (70%). Beide graden laten zien dat er binnen de bevolking nog enige mogelijkheden zijn om de krapte op de arbeidsmarkt op te vangen, maar dat is ook afhankelijk van de aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt.

De werkloosheidsgraad staat voor de ratio tussen de werkloosheid en de beroepsbevolking. Deze ligt in de VNDelta op 4,7%, wat hoger is dan in het Vlaams Gewest (4,4%) en lager dan in Nederland (4,9%). Onder meer de dalende werkloosheidsgraad laat zien dat de economie groeit. Tegelijkertijd betekent een krappere wordende arbeidsmarkt ook een bedreiging voor de economische ontwikkeling.

Werkgelegenheidsgraad

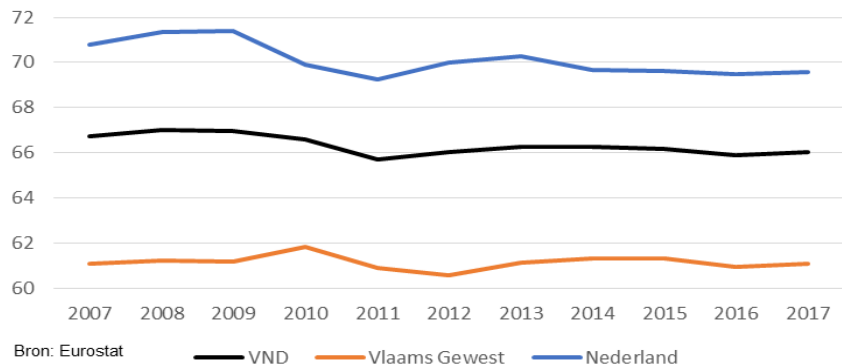
(werkenden 20-65 jaar / bevolking beroepsactieve leeftijd 20-65 jaar)

Cijfers beroepsbevolking alleen beschikbaar voor 15-74 jaar en voor werkgelegenheid alleen 20-65 jaar

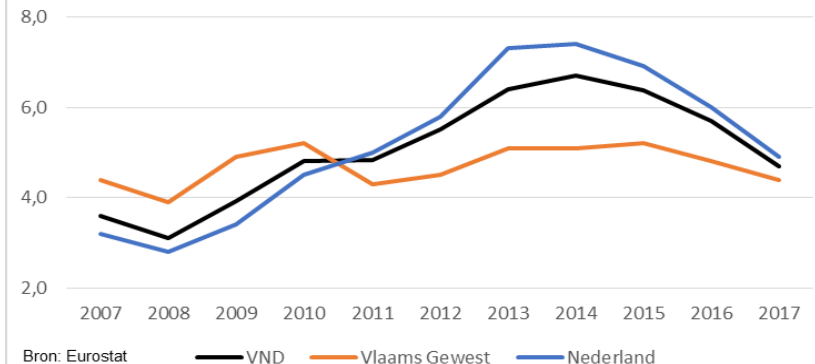
Activiteitsgraad

(15-74 jaar: beroepsbevolking / 15-74 jaar: bevolking)

Werkloosheidsgraad

(aantal werklozen / beroepsbevolking)

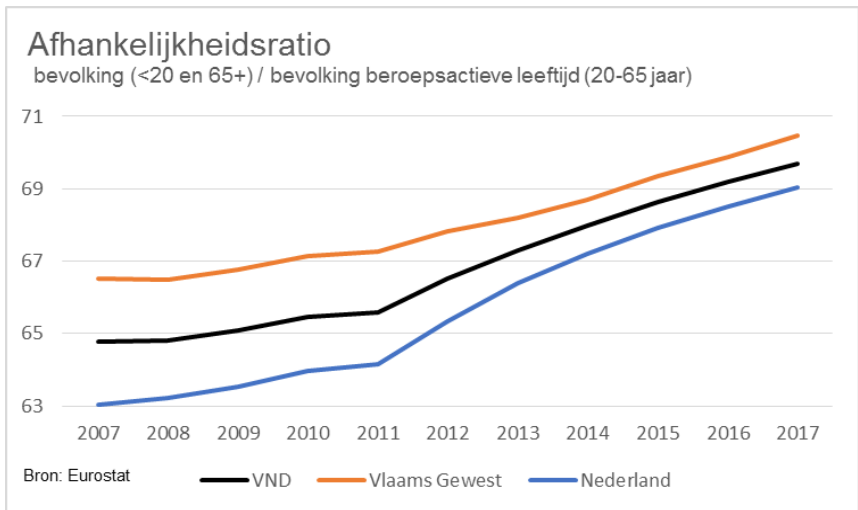
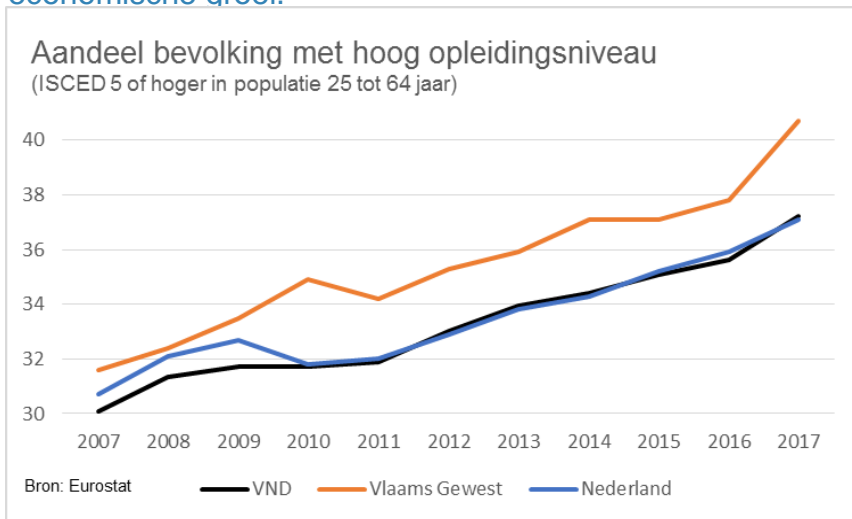
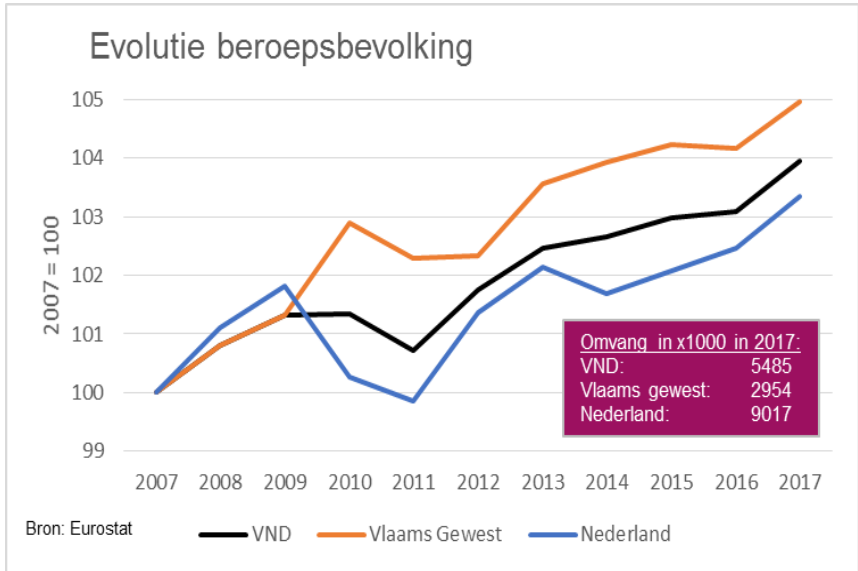

Arbeidsmarkt en opleiding (2)

De beroepsbevolking in de VNDelta is gegroeid naar 5,5 miljoen (Vlaams Gewest 3 miljoen / Nederland 9 miljoen). Ook hier speelt een rol dat enkele grootstedelijke en dichtbevolkte gebieden deel uitmaken van de VNDelta.

De afhankelijkheidsratio is de verhouding tussen het aantal niet-actieven (onder de 20 en boven de 65 jaar) en het aantal actieven (tussen de 20 en de 65) per honderd personen. In de VNDelta is dat 69,7%, wat min of meer vergelijkbaar is met het Vlaams Gewest (69,1%) en Nederland (70,5%). De afhankelijkheidsratio is de laatste jaren sterk toegenomen, waardoor er een steeds groter beroep wordt gedaan op de draagkracht van de werkende populatie.

Het aandeel van de bevolking met een opleidingsniveau ISCED 5 of hoger is in VNDelta 37,3%. Dat is vergelijkbaar met Nederland (37,2%) en lager dan in het Vlaams Gewest (40,8%). Het opleidingsniveau is de afgelopen tien jaren over de hele linie flink toegenomen. Dat is gunstig, omdat ook de mate van innovativiteit van personeel en bedrijven een belangrijke stimulans is voor nieuwe ontwikkelingen en economische groei.

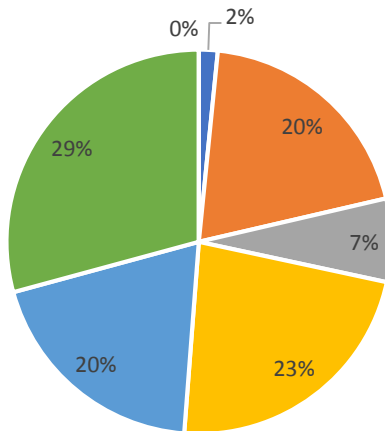

Werkgelegenheid naar sectoren (1)

bron: Eurostat

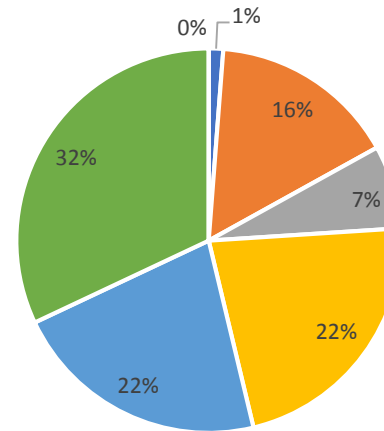
Vlaams gewest 2008

Omvang totaal
x 1.000:
2725

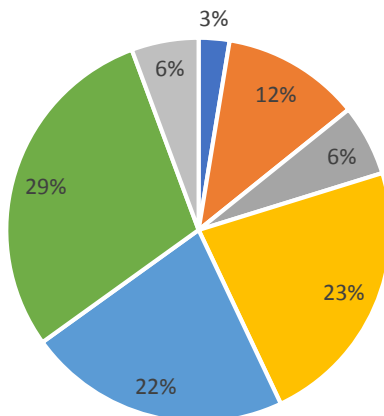
- Agrarische sector
- Industrie
- Bouw
- Handel, transport en horeca
- Diensten
- Overheid
- Niet-indeelbaar

Vlaams gewest 2017

Omvang totaal
x 1.000:
2825

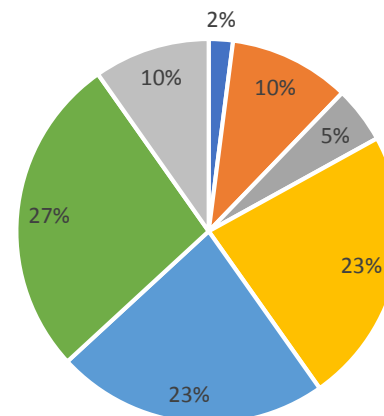
Nederland 2008

Omvang totaal
x 1.000:
8579

- Agrarische sector
- Industrie
- Bouw
- Handel, transport en horeca
- Diensten
- Overheid
- Niet-indeelbaar

Nederland 2017

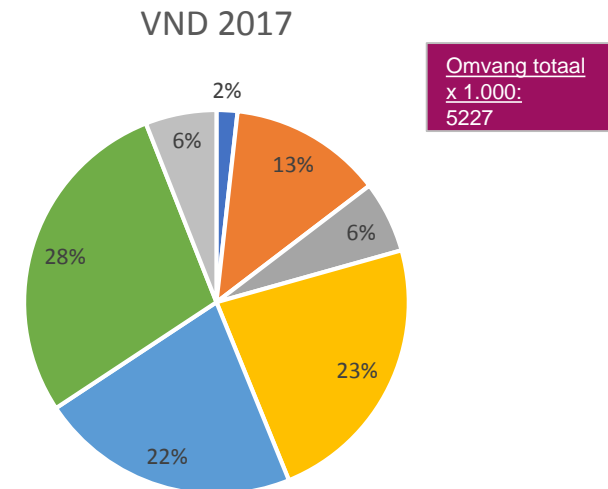
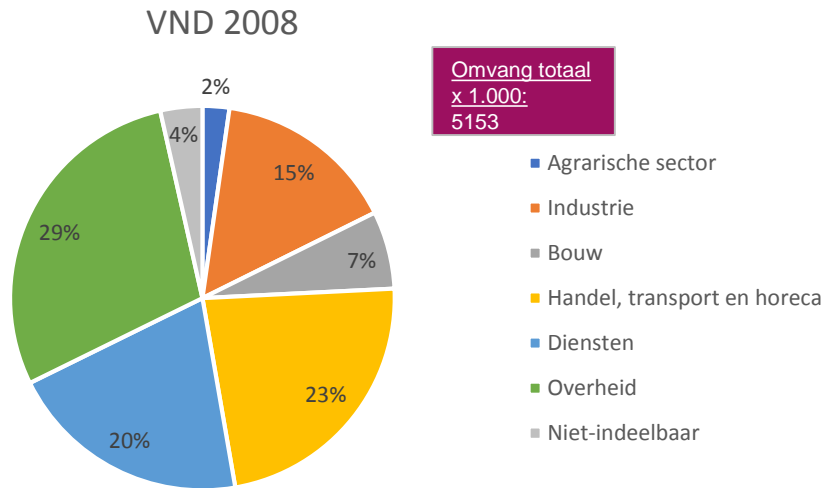

Omvang totaal
x 1.000:
8579

Werkgelegenheid naar sectoren (2)

bron: Eurostat

In de periode 2008-2017 is het karakter van de werkgelegenheid in de VNDelta licht gewijzigd. Gemeten in aandeel in de werkgelegenheid is het belang van de dienstensector toegenomen, terwijl het belang van de industrie is afgenomen. Daarmee is de groei van de dienstensector ook zichtbaar in de VNDelta.

Door naar aandelen in het totaal te kijken, worden de ontwikkelingen per sector enigszins gemaskeerd. En dat terwijl per sector ook grote ontwikkelingen gaande zijn. Kijkend naar de reeds genoemde sectoren is een afname van de werkgelegenheid in de industrie met 15% te zien in de VNDelta, terwijl de werkgelegenheid in de dienstverlening met 8,5% toeneemt in de afgelopen 10 jaar.

Vermeldenswaardig daarbij is overigens wel de grote groeiverschillen tussen het Vlaams Gewest en Nederland. In het Vlaams Gewest groeide de werkgelegenheid in de dienstensector met 15%, in Nederland was dit 7% in de afgelopen 10 jaar.

In de agrarische sector is sprake van een grote daling van de werkgelegenheid in de VNDelta, namelijk met 20% in de afgelopen 10 jaar. De sector handel, transport en horeca is voor wat betreft de werkgelegenheid vergelijkbaar met 10 jaar geleden, waarbij overigens wel sprake is van een forse dip rond 2010/2011.

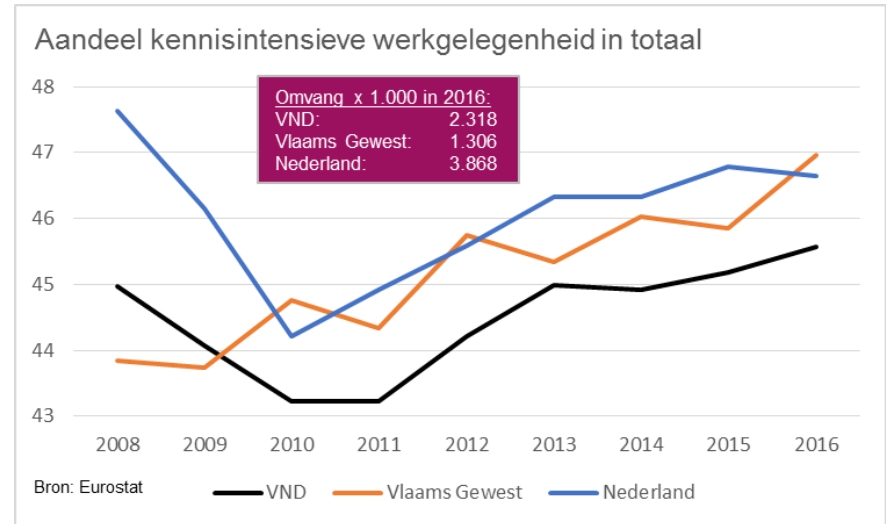

Innovatie (1)

Om meerdere redenen is innovatie van levensbelang voor een goed functionerende economie. In de eerste plaats kan het bijdragen tot versterking van de internationale concurrentiepositie. Daarnaast kan het bijdragen tot het dempen van de effecten van een vergrijzende bevolkingssamenstelling, in die zin dat de kosten van de afhankelijkheidsratio beter te dragen zijn.

De innovativiteit van een economie laat zich moeilijk kwantificeren. Het is algemeen gebruik om de innovativiteit te benaderen door te kijken naar aspecten als kennisintensiviteit van de werkgelegenheid, het totaal aandeel R&D-personeel (zowel in bedrijfsleven als in onderwijs/overheid) alsmede hoogtechnologische werkgelegenheid.

Om de mate van kennisintensieve werkgelegenheid te bepalen is gekeken naar het aandeel hogeropgeleide werknemers binnen een sector. Wanneer dit aandeel hoger is dan een derde van de werkgelegenheid in die sector, is sprake van een kennisintensieve sector. Alle sectoren bij elkaar nemend is een aandeel kennisintensieve werkgelegenheid te bepalen. In de periode 2008-2016 is vanaf 2010 een groei van de kennisintensieve werkgelegenheid te zien, waarbij het aandeel in 2016 in zowel de **VNDelta** als Nederland en het Vlaams Gewest rond de 46% uitkomt.

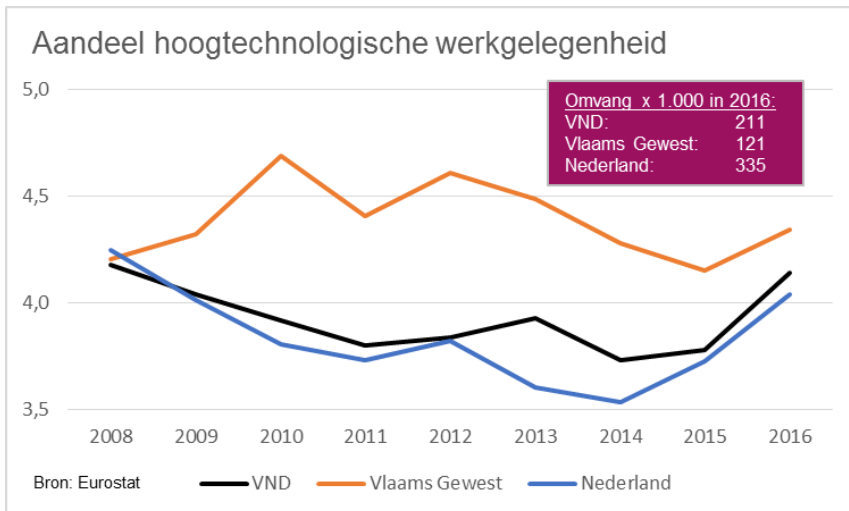
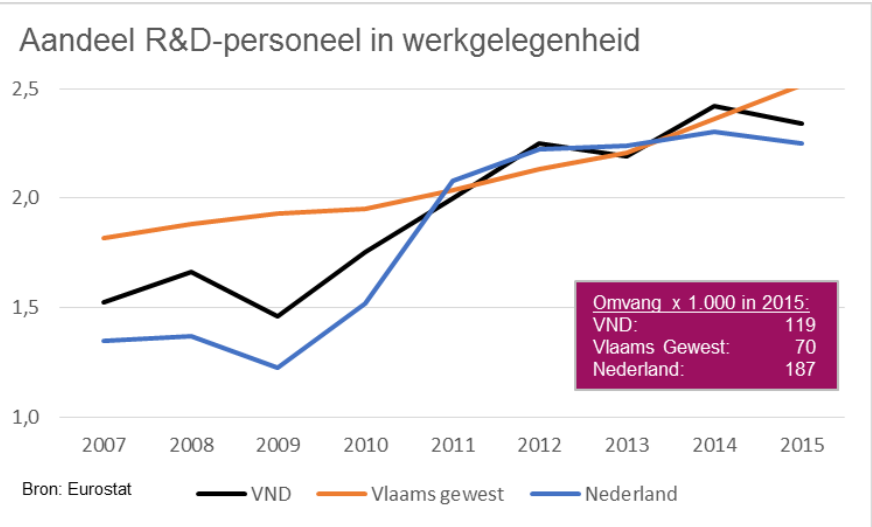

Innovatie (2)

De groei is ook terug te zien in de evolutie van het R&D-personeel. Het aandeel R&D-personeel in de werkgelegenheid bevindt zich in de buurt van de 2,5%. Anders gezegd, 1 op de 40 tewerkgestelden is een belangrijk deel van zijn werktijd bezig met R&D.

Als daar de hoogtechnologische werkgelegenheid, werkgelegenheid in de sector 'high technology en services' naast wordt gezet, dan is een ander patroon te zien. Waar bij de eerdere twee indicatoren sprake is van enige groei, beweegt het aandeel zich hier vrij stabiel in de buurt van de 4%. Dit is het geval voor zowel de VNDelta als het Vlaams Gewest en Nederland.

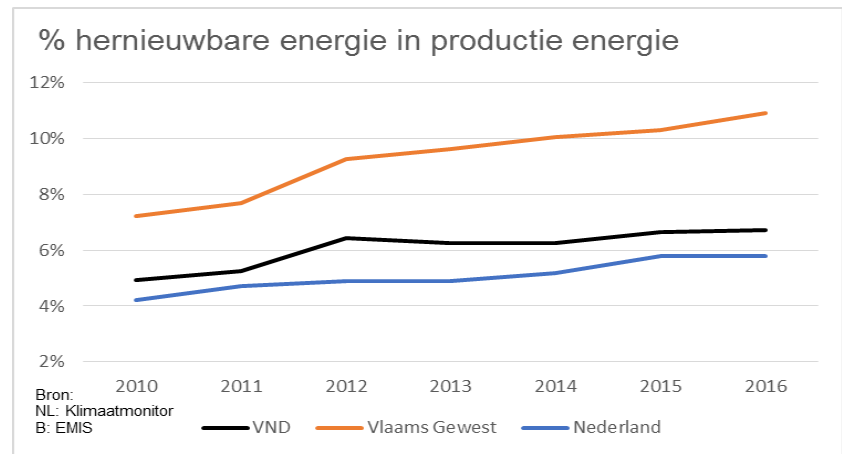
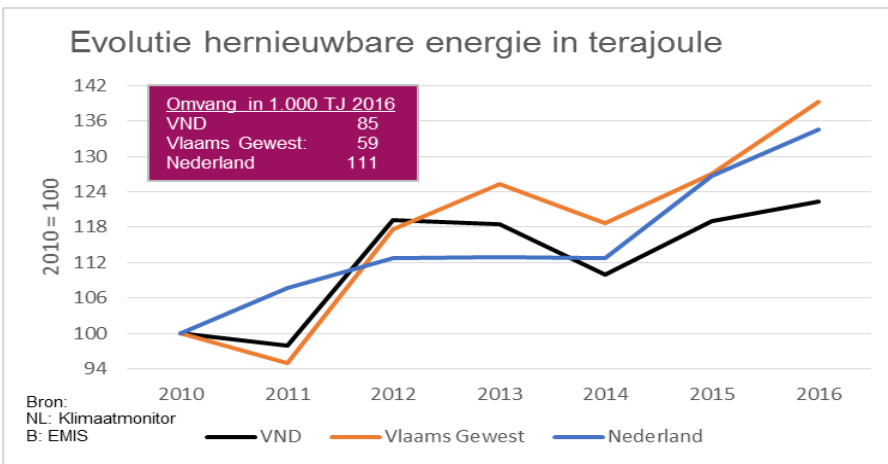
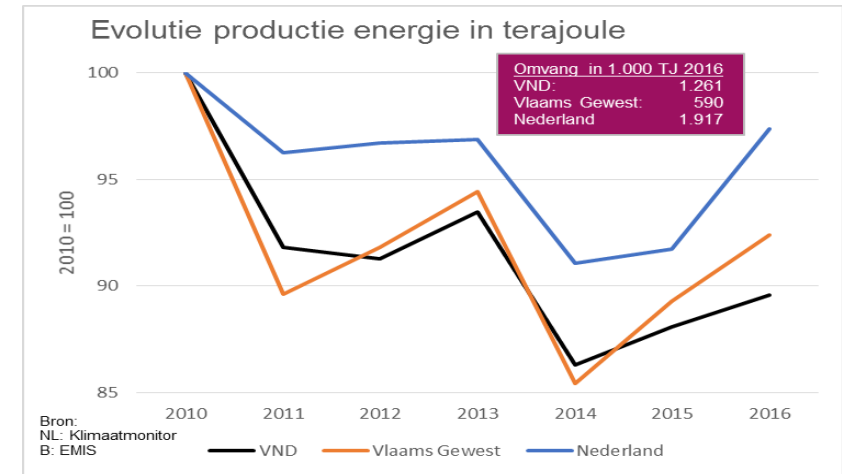

Energie en milieu (1)

In het klimaatakkoord van Parijs zijn afspraken gemaakt over het gebruik van fossiele brandstoffen. Deze zullen stapsgewijs vervangen worden door hernieuwbare energie, wat ook invloed zal hebben op de VNDelta, specifiek op de overslag en raffinage van aardolieproducten. Kijkend naar de productie van energie (vooral raffinage) is te zien hoe groot het belang hiervan is voor de VNDelta. Deze productie bedraagt ongeveer de helft van de gezamenlijke productie in Nederland en het Vlaams Gewest. Door de economische crisis is de productie de afgelopen jaren flink gedaald, maar sinds 2014 is sprake van een herstel richting het niveau van 2010. De productie van hernieuwbare energie is in de periode 2010-2016 in VNDelta gestegen met 22%, maar is nog in omvang beperkt. Dat is relatief veel minder dan in het Vlaams Gewest (+39%) en in Nederland (+34%), maar ook daar is de omvang nog beperkt. Het aandeel hernieuwbare energie in de totale energieproductie in de VNDelta is toegenomen van 5,0% naar 6,7% (in het Vlaams Gewest van 7,2% naar 10,9%, in Nederland van 4,2% naar 5,8%).

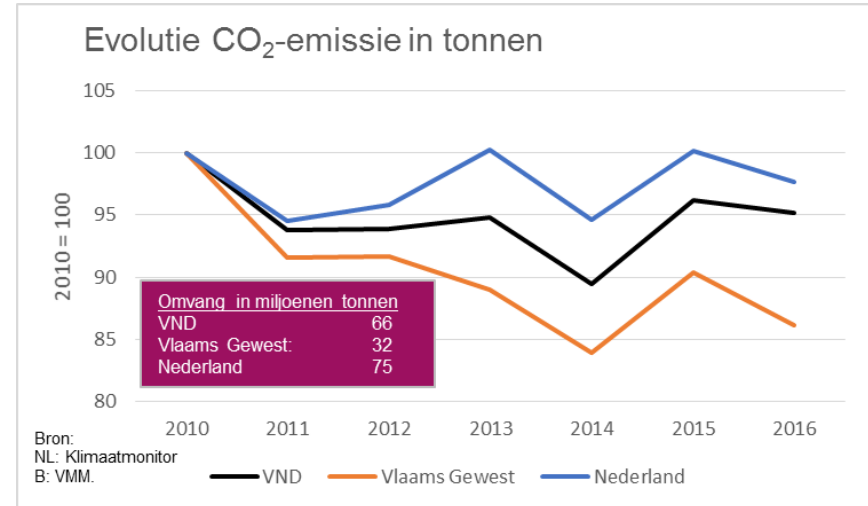
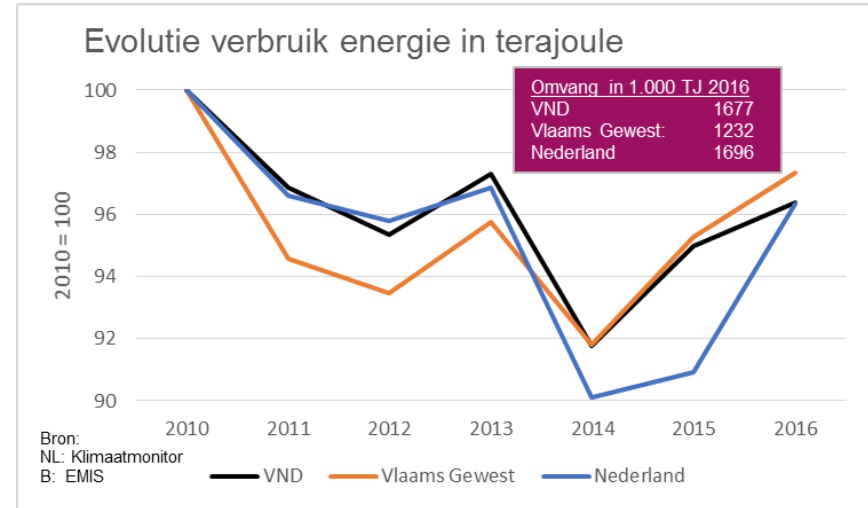

Energie en milieu (2)

Het verbruik van energie in de VNDelta is gedaald met 8% in de periode 2010-2014 (Vlaams Gewest -8% en Nederland -10%), maar nam naar 2016 weer toe door de economische groei. De evolutie van het verbruik is in grote lijnen gelijk aan de evolutie van de productie van energie, waarbij overigens opvalt dat het verbruik de productie in de VNDelta overstijgt. Het totale verbruik in de VNDelta is vergelijkbaar met het verbruik in Nederland. Dit grote verbruik is voor een belangrijk deel toe te schrijven aan energie-intensieve bedrijvigheid in de VNDelta.

Een beoogd effect van het Klimaatakkoord is de vermindering van onder andere CO₂-emissie. De CO₂-emissie vertoont de laatste jaren in de VNDelta een grillig verloop. Eerst een afname naar 2014 met 11%, vervolgens een toename in 2015, waarna het in 2016 weer afnam (Vlaams Gewest -16% en Nederland -5%). Nadrukkelijk moet hierbij worden aangetekend dat de methode van berekening van de CO₂-emissie voor vele discussies zorgt en dat getallen niet te absoluut gezien mogen worden.

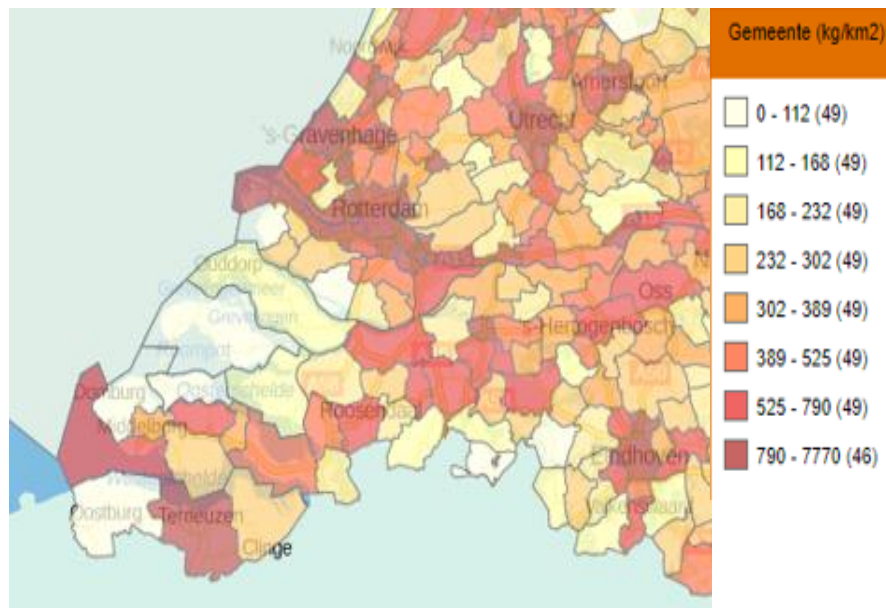
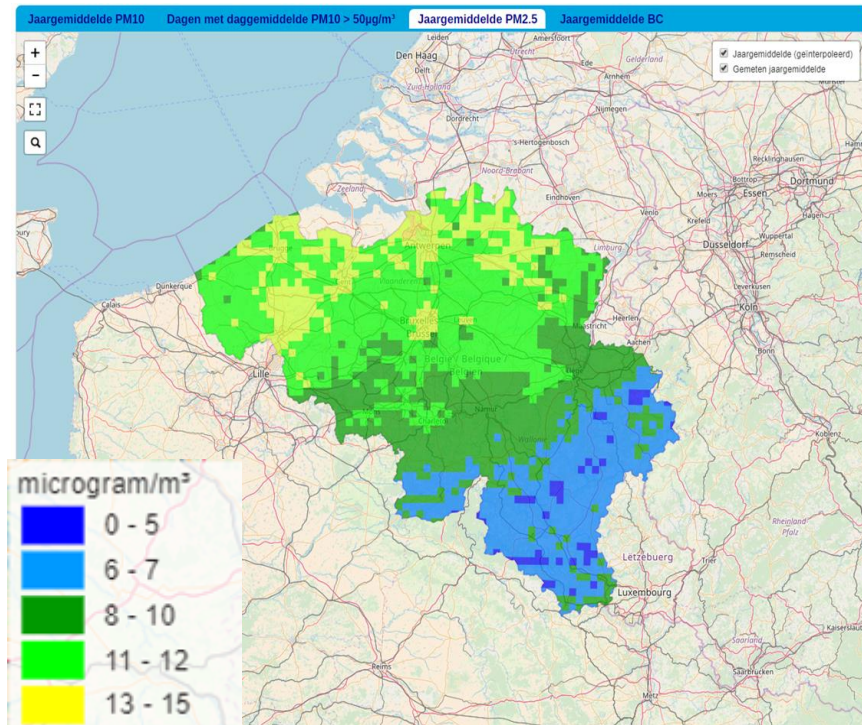
Energie en milieu (3)

Om de klimaatveranderingen tegen te gaan zijn akkoorden gesloten die tot doel hebben de aanwezigheid van allerlei stoffen in de lucht te verminderen.

De aanwezigheid van fijnstof in de lucht wordt gezien als een van de kernindicatoren voor de kwaliteit van de lucht. Fijnstof (PM2.5) wordt vooral door verwarming, landbouw, wegverkeer en scheepvaart veroorzaakt.

Het jaargemiddelde aan fijnstof uitgedrukt in PM2.5 ligt in het Vlaamse deel van VNDelta tussen 11 en 15 microgram/per kubieke meter. Helaas kon voor het Nederlandse deel van de VNDelta niet makkelijk een soortgelijk overzicht verkregen worden. Wel bestaat informatie over fijnstof PM2.5 uitgedrukt in kg per vierkante kilometer wat sterk per gemeente verschilt.

Verduurzaming van de economie in de VNDelta kan een bijdrage leveren tot de vermindering van fijnstof. Op basis van de visuele weergave van de plaatjes, kan men herleiden dat er nog ruimte is om vermindering van fijnstof na te streven.

Transport en mobiliteit (1)

- Snelwegen
- Hogesnelheidstrein
- Binnenvaart
- Pijplijn

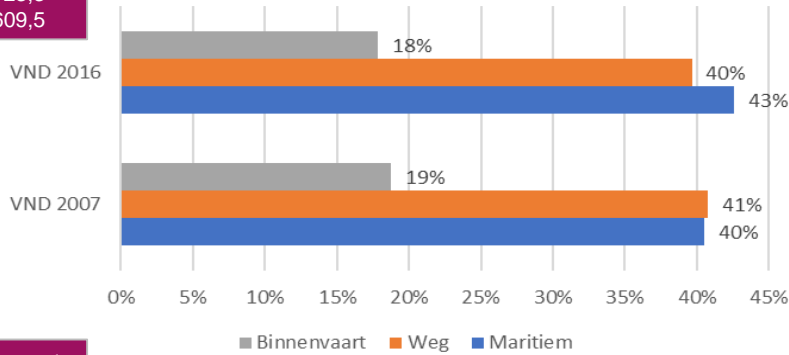

Aandeel type transport in totaal transport

VND

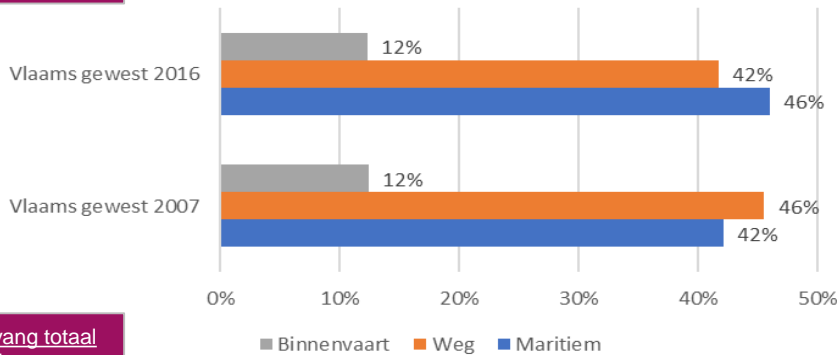
Omvang totaal
in mio.:
2016: 1723,3
2007: 1609,5

Aandeel type transport in totaal transport

Vlaams Gewest

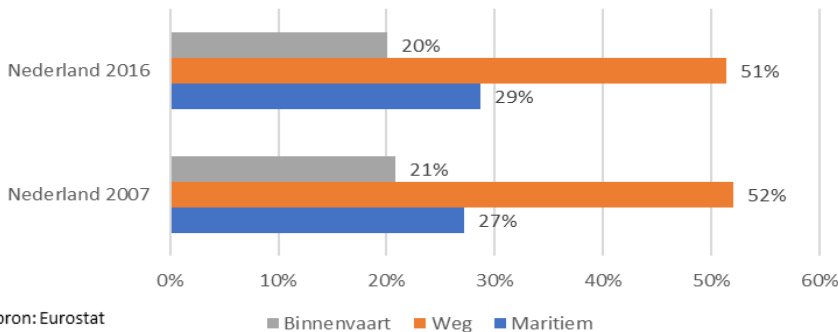
Omvang totaal
in mio.:
2016: 549,2
2007: 553,1

Aandeel type transport in totaal transport

Nederland

Omvang totaal
in mio.:
2016: 2055,5
2007: 1864,3

bron: Eurostat

Transport en mobiliteit (2)

Het maritiem transport in de VVDelta is de laatste jaren gestegen met 13% naar een omvang van 733 miljoen ton (Vlaams Gewest +9% en Nederland +16%). De omvang van het maritiem transport in de VVDelta is bijna even groot als de som van dat transport in het Vlaams Gewest en Nederland. Logischerwijze komt dit doordat in de VVDelta het merendeel van de zeehavens van het Vlaams Gewest en Nederland gelokaliseerd zijn.

In de VVDelta is het aandeel van het maritiem transport in het totale transport in 2016 met 43% het grootst. Dat is voor een havenregio natuurlijk niet verwonderlijk. Het transport van en naar de havens wordt voor een belangrijk deel via wegtransport verzorgd, gevolgd door binnenvaart. Gerelateerd aan de totale transportomvang neemt het wegtransport 40% voor haar rekening en de binnenvaart 18%. Opmerkelijk is evenwel het verschil in belang van maritiem transport. Waar in het Vlaams Gewest 46% van het totale transport te kenmerken is als maritiem transport, is dat in Nederland 29%.

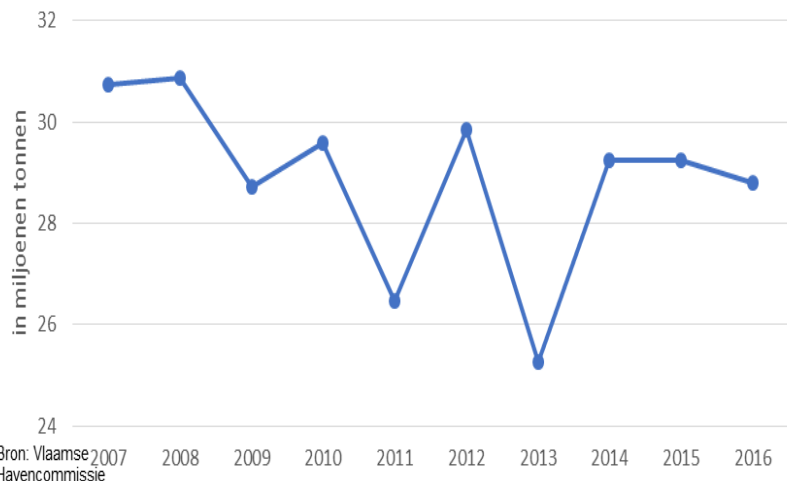
Wegtransport en binnenvaart zijn de afgelopen jaren licht toegenomen in de VVDelta. Het wegtransport is de laatste jaren toegenomen met 4% (in Vlaams Gewest -9%, in Nederland +9%). De binnenvaartsector in de VVDelta maakte een groei door met 2% (in Vlaams Gewest -1%, in Nederland +6%).

Transport en mobiliteit (3)

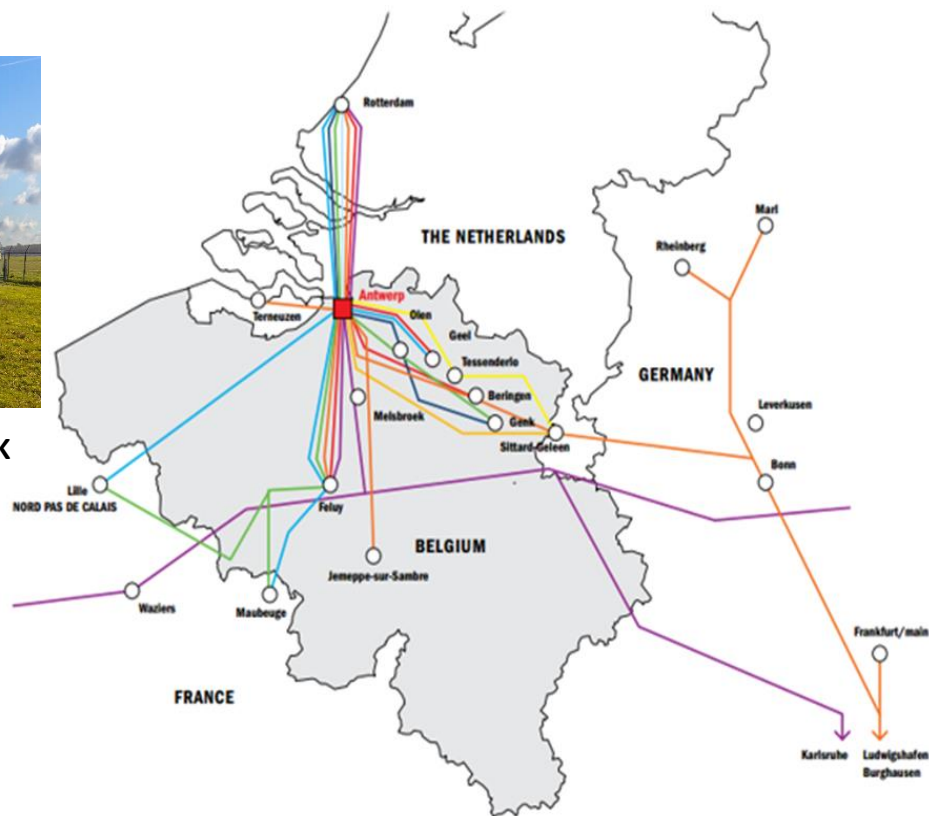
Via de pijpleiding Rotterdam-Antwerpen in de VNDelta wordt elk jaar rond dertig miljoen ton ruwe aardolie getransporteerd. Een bescheiden hoeveelheid als men het vergelijkt met het maritiem transport naar de VNDelta (733 miljoen ton). Voor de VNDelta is de pijpleiding een belangrijk knooppunt in het European Pipeline Network.

Vervoer aardoliepijpleiding Rotterdam-Antwerpen

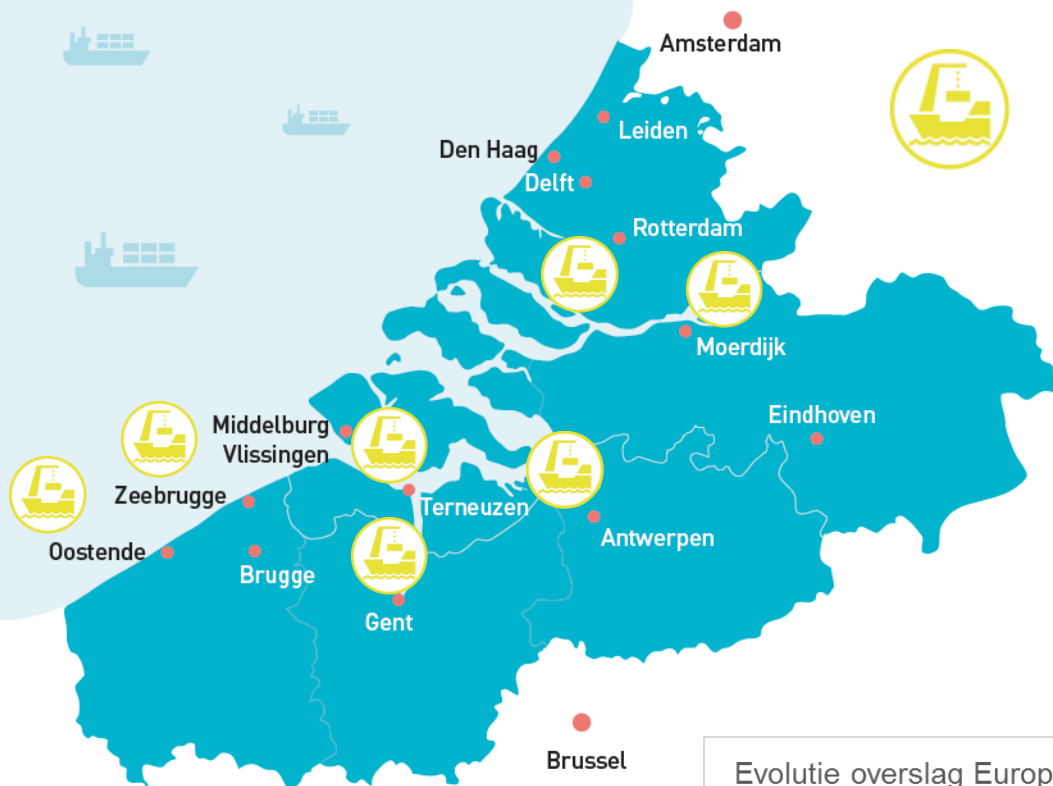

EUROPEAN PIPELINE NETWORK

- Naphtha, Condensate
- Liquid hydrocarbon
- Ethylene
- Propylene
- Fuel oil, diesel
- Crude oil
- Hydrogen
- Nitrogen
- Oxygen

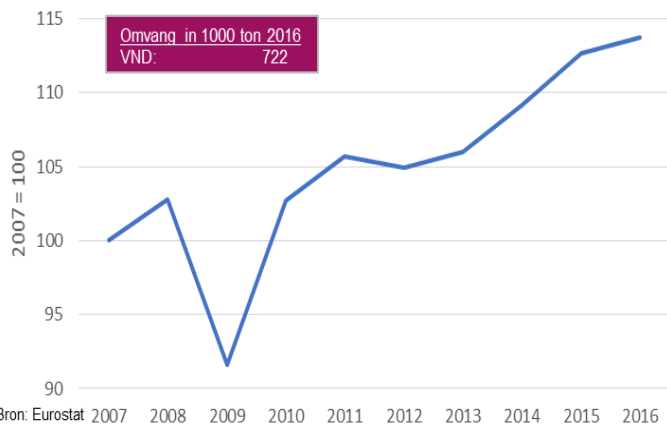

Havens (1)

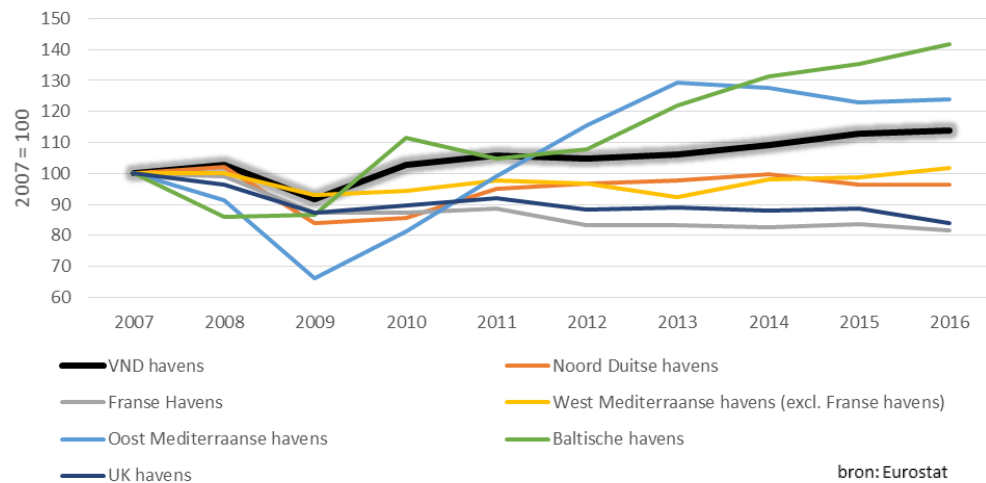

De verschillende havens in de **VNDelta** fungeren in het netwerk als de poort tot Europa en naar de wereld. Naast die strategische rol is de (in)directe werkgelegenheid en toegevoegde waarde die wordt gegenereerd van groot belang. De grootste twee havens van Europa, Rotterdam en Antwerpen, maken onderdeel uit van de VNDelta. Na een dip in 2009 stijgt de overslag in de VND-havens gestaag. Qua overslaggroei behoren de VND-havens de afgelopen tien jaren tot de top van Europa. Daar waar havenregio's nog harder groeien gaan het om kleinere (Baltische) havens. In omvang wordt in de VND-havens substantieel meer overgeslagen dan in andere Europese havengebieden. Twee- tot driemaal zoveel als in elk van de andere havengebieden.

Evolutie overslag VND havens

Evolutie overslag Europese havens

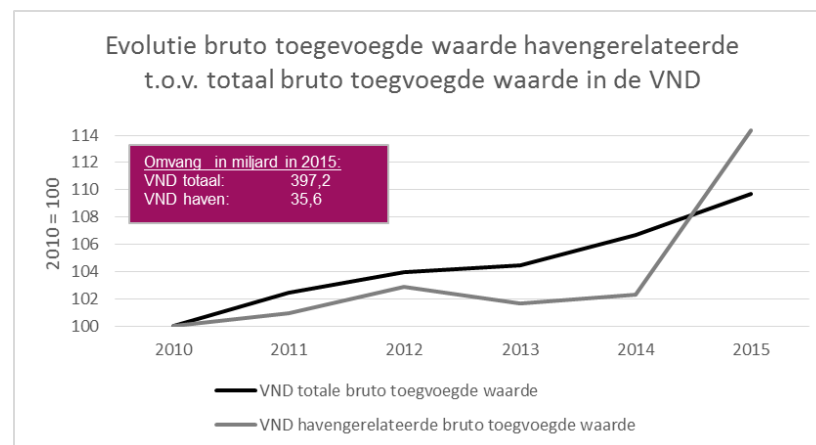
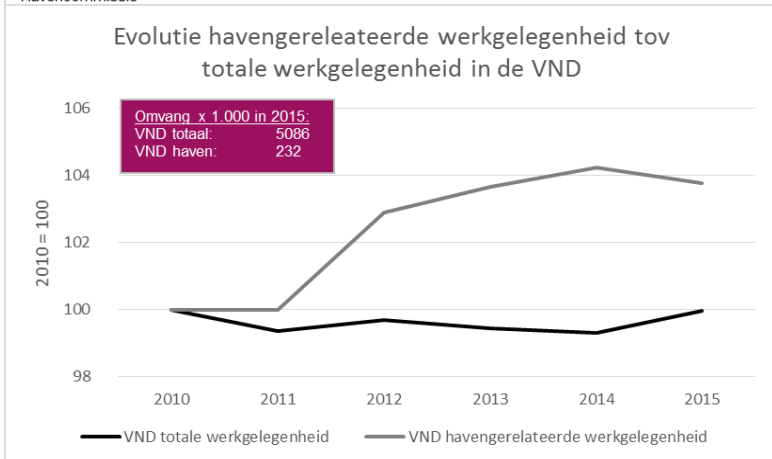
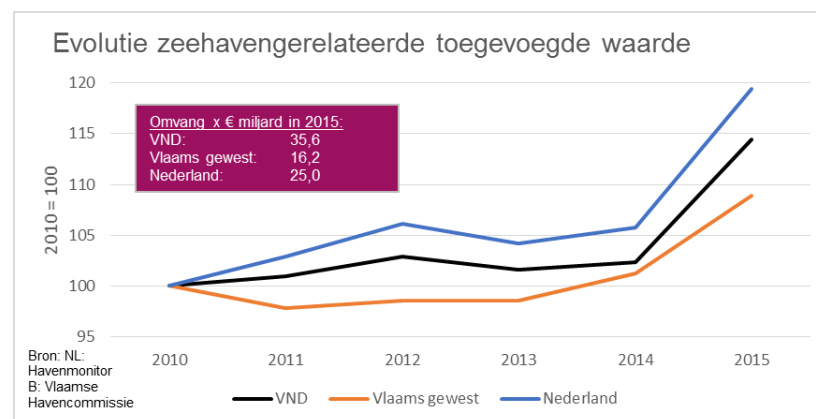
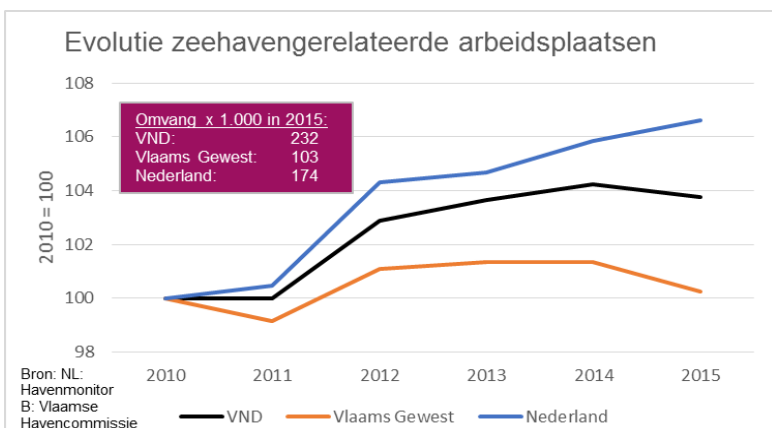

Havens (2)

Het aantal zeehavengerelateerde arbeidsplaatsen in de VNDelta is in de loop der tijd toegenomen naar 232.000 (Vlaams Gewest 103.000 en Nederland 174.000). De groei is de laatste tien jaar beperkt door de economische crisis, waarbij het herstel nu merkbaar is. De zeehavengerelateerde toegevoegde waarde nam de laatste jaren wel sterk toe in de VNDelta naar bijna € 36 miljard (Vlaams Gewest € 16 miljard en Nederland € 25 miljard).

Met nagenoeg hetzelfde aantal werknemers worden meer goederen behandeld. Ofwel de toegevoegde waarde per werknemer is sterk gestegen. De arbeidsproductiviteit stijgt daardoor mogelijk ook door mechanisatie in de op- en overslag, toepassing van ICT, toenemende containerisatie en de vestiging van kapitaalintensieve industrieën in de havens.

Samenvatting vergelijking VNDelta met het Vlaams Gewest en Nederland (1)

De Monitor Vlaams-Nederlandse Delta 2018 geeft een actueel beeld van de **VNDelta**. De VNDelta is een sterk ontwikkeld logistiek en economisch gebied. Een gebied van importantie, dat ook uit de cijfers blijkt.

In de VNDelta wonen momenteel 11 miljoen mensen ofwel 47% van de bevolking van het Vlaams Gewest en Nederland. Ondanks de groei van 5% over de afgelopen tien jaren, neemt de vergrijzing in de VNDelta sneller toe dan in het Vlaams Gewest.

Het bruto regionaal product (BRP) gerealiseerd in de VNDelta bedraagt ook 47% van het Vlaams Gewest en Nederland en ook de investeringen liggen in dezelfde grootteorde (48%). De groei van het BRP en de investeringen in het Vlaams Gewest liggen wel hoger dan in de VNDelta. De investeringen in het Vlaams Gewest kennen echter een sneller herstel na de crisis van 2008.

Het aandeel van het beschikbaar inkomen in de VNDelta ten opzichte van het totaal in het Vlaams Gewest en Nederland ligt iets hoger (49%).

Het aantal bedrijfsvestigingen scoort in VNDelta beduidend minder (41%). Toch is de VNDelta goed voor bijna 1 miljoen bedrijfsvestigingen.

De oprichtingsratio is hoog geweest, door de groei van het aantal zelfstandigen zonder personeel in Nederland, maar is de afgelopen tien jaar wel geleidelijk afgenomen in de VNDelta en in Nederland. In tegenstelling tot het Vlaams Gewest, waar de oprichtingsratio stijgt vanaf 2013.

De VNDelta vertegenwoordigt 46 procent van de beroepsbevolking. De beroepsbevolking stijgt er sneller dan in Nederland, maar trager dan in het Vlaams Gewest.

De afhankelijkheidsratio is iets sterker toegenomen dan in Nederland. Alhoewel het opleidingsniveau de afgelopen tien jaren is toegenomen (waarbij 37% van de bevolking ISCED5 of hoger heeft), blijft er wel nog een redelijke achterstand ten opzichte van het Vlaams Gewest.

Terwijl de dienstensector in de VNDelta groeit, kent de tewerkstelling in de dienstensector de afgelopen tien jaar een minder snelle groei (+ 8,5%) dan in het Vlaams Gewest (+15%). De tewerkstelling in de agrarische sector kende een daling van 20%.

De werkloosheidsgraad is sedert 2014 gedaald in de VNDelta en volgt min of meer een gelijke tred met het Vlaams Gewest en Nederland.

Inzake innovatie, staat de VNDelta in voor 45% van alle kennisintensieve werkgelegenheid. Het aandeel van de kennisintensieve werkgelegenheid ten opzichte van de totale werkgelegenheid is de voorbije tien jaar goed gestegen, maar blijft ruim 1%-punt liggen onder deze van het Vlaams Gewest én Nederland.

VNDelta is goed voor 46% van de hoogtechnologische tewerkstelling en tewerkstelling van personeel in onderzoek en ontwikkeling.

Samenvatting vergelijking VNDelta met het Vlaams Gewest en Nederland (2)

Over energie kan worden vastgesteld dat de VNDelta meer dan de helft vertegenwoordigt van alle productie van het Vlaams Gewest en Nederland.

De productie van hernieuwbare energie is in de periode 2010-2016 in de VNDelta minder sterk gestegen (22%) dan in het Vlaams Gewest (+39%) en Nederland (+34%). Desondanks vertegenwoordigt VNDelta nog 50% van de productie aan hernieuwbare energie van het Vlaams Gewest en Nederland.

Een belangrijke vaststelling is dat de VNDelta momenteel instaat voor 57% van alle energieverbruik en 48% van de CO2 uitstoot wat duidt op een energie-intensieve bedrijvigheid. Het verbruik overstijgt ook de productie.

De VNDelta vertegenwoordigt ca. 85% van alle maritiem transport in Nederland én het Vlaams Gewest. 43% van alle transport in de VNDelta gebeurt maritiem. Dit cijfer ligt significant hoger dan dat van Nederland (29%), maar is lager dan dat van het Vlaams Gewest (46%).

De hoeveelheid goederen vervoerd via wegtransport en binnenvaart is de afgelopen jaren licht toegenomen.

Het transport van ruwe aardolie per pijpleiding (30 miljoen ton) blijft vrij bescheiden in verhouding tot het maritiem transport (733 miljoen ton).

De verschillende havens fungeren nog steeds als een poort tot Europa. Dit blijkt uit het feit dat de VNDelta-havens goed zijn voor 38% van alle overslag in Europese havens.

De overslag in de VNDelta-havens nam met bijna 14% toe over de voorbije 10 jaar. Hiermee behoren de VNDelta-havens tot de top van Europa, met een groei die twee tot drie keer zo snel is als deze van de andere grotere havengebieden (met uitzondering van de kleinere Baltische en Oost-Mediterraanse havens).

De VNDelta vertegenwoordigt respectievelijk 84% en 86% van alle zeehavengerelateerde tewerkstelling en zeehavengerelateerde toegevoegde waarde van het Vlaams Gewest en Nederland. Beide kennen ook een positieve evolutie.

Daar waar de totale werkgelegenheid min of meer gelijk bleef, is de zeehavengerelateerde werkgelegenheid over de voorbije 10 jaar met circa 4 procent gestegen. De zeehavengerelateerde tewerkstelling is nu goed voor 4,5% van de totale tewerkstelling.

Ontwikkelingen en vooruitblik richting toekomst (1)

De cijfers laten, al is het maar voorzichtig, zien dat de wereld aan het veranderen is. Daarin is de **VNDelta** niet uniek. Wel dringt zich de vraag op of de VNDelta in staat is in te spelen op veranderende situaties. Op basis van de cijfers uit deze brochure komt een aantal vraagstukken naar voren. Het trekken van conclusies is nog veel te prematuur, net als het haarscherp formuleren van vraagstukken. De signalen die uit de monitor naar voren komen, zijn in onze ogen voldoende om nader onderzoek naar te doen.

1. **De vergrijzing van de bevolking.** Hoewel nog redelijk beperkt, is de bevolking van de VNDelta aan het vergrijzen. Tegenover iedere werkende staan steeds meer gepensioneerden. Dit heeft verschillende gevolgen. Zijn er op termijn nog wel voldoende arbeidskrachten beschikbaar? Is het voor werkenden nog wel mogelijk om de sociale lasten te dragen?
2. **De groei van de dienstensector in de economie.** In de Westerse wereld is een duidelijke trend naar een groeiende dienstensector in de economie te zien. In de monitor is aangetoond dat dit ook voor de VNDelta geldt. De dienstensector groeit, terwijl de industrie juist krimpt. Heeft dit gevolgen voor de havens? Wordt de goederenstroom anders voor wat betreft samenstelling en omvang als er minder industriële bedrijvigheid in de VNDelta is gevestigd? Wat betekent dit voor bijvoorbeeld het transport?
3. **Innovatie en R&D** in de VNDelta. Innovatie is belangrijk voor het behoud van de concurrentiepositie. Het aandeel van de werkgelegenheid in de kennisintensieve sectoren groeit, maar tegelijkertijd lijkt de hightech werkgelegenheid te stabiliseren. Wat betekent dit voor de toekomst? Is dit een goede ontwikkeling of is stilstand hier achteruitgang?
4. **Effect van hernieuwbare energie** voor de VNDelta. In de VNDelta bestaat een belangrijk deel van de overgeslagen goederen uit fossiele brandstoffen die bovendien in de regio worden geraffineerd. Als gevolg van het klimaatakkoord van Parijs zal de aanvoer en bewerking van fossiele brandstoffen op termijn aanzienlijk verminderen. Wat gaat dit betekenen voor de VNDelta? Is de productie van hernieuwbare energie in de VNDelta mogelijk? Kan de productie van hernieuwbare energie het verlies aan werkgelegenheid opvangen? Of zijn de vereiste competenties niet vergelijkbaar?
5. **Concurrentie met andere havenregio's.** De VNDelta is veruit de grootste speler in het maritieme transport in Europa. De kloof met andere havenregio's is zeer groot te noemen. Tegelijkertijd wordt in de andere havenregio's, net als in de VNDelta steeds meer overgeslagen. Maar hoe zien hun stromen eruit? Welke waarde weten zij toe te voegen? Zonder somber te willen zijn, voorgaand zijn een aantal vragen gesteld. In hoeverre is het denkbaar dat deze havenregio's niet met deze potentiële aandachtspunten te maken zullen hebben? En daardoor vanuit een gunstiger positie kunnen vertrekken?

Ontwikkelingen en vooruitblik richting toekomst (2)

Het monitoren van ontwikkelingen heeft altijd twee kanten. Aan de ene kant biedt het de mogelijkheid om tevreden te kijken naar de evolutie. En daar is volop reden toe. Het gaat in economisch opzicht goed in de **VNDelta**. De VNDelta is van eminent belang voor Nederland en het Vlaams Gewest. Daarover kan en mag geen twijfel bestaan.

Aan de andere kant signaleert een monitor ook vraagstukken die in de toekomst een bedreiging kunnen vormen. Een regio met zelfbewustzijn loopt daarvoor niet weg, maar gaat daarmee aan de slag.

Ten slotte is in deze monitor op basis van openbare gegevens een beeld gegeven van de evolutie van de VNDelta. Hierbij is nadrukkelijk tegen landsgrenzen aangelopen. Ondanks de eenwording van Europa zijn nog niet alle gegevens die voor een goede monitor wenselijk zijn beschikbaar. Doordat er maar een tweetal landen vergeleken zijn, is het mogelijk om veel gegevens op elkaar te laten aansluiten (al is dat in een aantal gevallen ook moeizaam gebleken). Dit is een uitdaging die alleen nog maar verder toeneemt als meerdere havenregio's in de monitor worden opgenomen.

Het belang van een bredere monitor (met meer havenregio's) is evenwel aanwezig. Het pleit ervoor om in de nabije toekomst een dergelijke verbreding te gaan verkennen.

